

II. DÜNYA SAVAŞI ÇOCUKLARI

İlhan KARASUBAŞI*

Öz

Geleceğin teminatı olarak görülen çocuklar uzun yıllardır dünyanın birçok yerinde şiddete maruz kalarak geleceklerinin şekillenmesinde doğrudan söz sahibi olamamaktadır. Ancak çocuklar için güçlü bir geleceği teminat altına alan uluslar gelecekte önemli bir konumda olacaklarının bilincindedir. II. Dünya savaşı döneminde ölen milyonlarca insan arasında hayatını kaybeden milyonlarca çocuk ne yazık ki geleceğin oluşturulmasında rol sahibi olamamış, hayatta kalmayı başaranlar da yaşadıkları ağır travma nedeniyle gerçek anlamda bir gelecek sahibi olamamıştır. Adları, kimlikleri ellerinden alınarak zorla başka kimlikler verilen çocukların, atlattıkları düşünülen sorunlar, yıllar sonra belleklerinde anı olarak belirmiş ve tanık oldukları vahşet onların “normal” bir hayat sürmelerine engel olmuştur.

Anahtar Sözcükler: II. Dünya Savaşı, Bellek, Çocuk, Anı, Toplama Kampı, Auschwitz

Abstract

The Second World War Children

The children who are considered the insurance of our future in many parts of the world suffer from violence and cannot directly act in the formation of their future. But those nations which guarantee a solid future for the children are aware that their country will occupy an important position in the future. Between millions of people who died during the II. World War millions of children who died, unfortunately, did never have the chance to be part in the creation of the future, and those who managed to survive, due to the heavy trauma that passed through, did never have a real future. The problems of the children whose names and proper identities were taken away and to whom forced identities were given, after many years showed that these problems thought be be surmounted came afloat in their

---

* Yrd. Doç. Dr. İlhan Karasubaşı, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ksubasi@ankara.edu.tr

minds as memory and the violence to which they assisted hindered them to conduct a "normal" life.

Keywords: *Second World War, Mind, Child, Memory, Lager, Auschwitz*

Her şeyden önce gençlik, bilgisizliği ve saflığıyla, daima daha az direnç gösteren kesimdir ve ikincil olarak ta bugünün çocukları yarınların erişkinleri olacaktır, onları ele geçirenler ise geleceğin efendileridir (Hitler, 1942:74).

Çağımızda, birçok uluslararası kuruluş başta olmak üzere, çocukların korunması ve onlar için güvenli bir geleceğin tesis edilmesi için çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Çoğu çalışma geleceğe somut veriler sunsa da, hala bazı kuşklar ve açıklanması zor noktalar bulunmaktadır.

Özellikle II. Dünya Savaşı dönemini yaşadıkları esnada çocuk olan ve hayatta kalmayı başararak bir parçası oldukları toplum içerisinde yaşamlarını devam ettirmeye çalışan bireylerin gündelik hayata alışmaları, savaş esnasında yaşayıp belleklerinden atmaya çalıştıkları anılar nedeniyle zorlaşmaktadır.

1979 yılı Birleşmiş Milletler tarafından Uluslararası Çocuk Yılı olarak ilan edilmiştir. O dönem genel sekreterlik görevini yürütmekte olan Kurt Waldheim 1 Ocak günü yaptığı konuşmada dünya çocuklarının birçok sorunu olduğunu ve bu sorunların en kısa sürede çözülmesi gerektiğine ilişkin öneriler içeren konuşmasını yaptı:

Uluslararası Çocuk Yılı olarak ilan edilen bu yıl, ne yazık ki birçok boş laf ve az denecek kadar somut sonuçla neticelenmiştir. Nitekim bütün dünya devletlerinin çocuklara ilişkin bir koskoca bir yılı adama isteği akıllara zaten bu düşünceyi getirmişti. En medeni ulustan en geri kalmışına kadar çocuklar için kurgusal kitaplarda sözü edilen o cennet benzeri yaşam alanını hala yaratmayı başaramadık. Bu bağlamda günümüz toplumunu geleceğin erişkinleri olacak çocuklarımıza karanlıklarla dolu bir gelecek bırakıyor (Singer, 2006: 51).

Tam 30 yıl sonra 2009 yılında Unicef çocukların durumuna ilişkin daha da vahim bir tabloyu gözler önüne sermiştir:

Tüm dünyada milyonlarca çocuk şiddete maruz kalıyor. Savaşlara katılmak zorunda bırakılıyorlar ya da

insanlık dışı şartlarda yaşamaya mahkum ediliyorlar; küçük yaşta evlenmek zorunda bırakılıyorlar ya da organize suç örgütlerinin talimatlarıncı suç işlemeye zorlanıyorlar. Bazı durumlarda cezaevlerine bazen de işlahevlerine mahkum ediliyorlar (Singer, 2006: 75).

Tüm dünyada 51 milyondan fazla çocuğun herhangi bir kaydı yok. 500 milyon ila 1 milyar arası çocuk şiddete maruz kalıyor. Beş ila 15 yaş aralığında bulunan yaklaşık yüzelli milyon çocuk işçi olarak çalıştırılıyor. Bütün bu çocuklar arasında, çocuk yaşta asker olarak istihdam edilenlerin sayısı yadsınamayacak kadar büyük.

Bütün bu olumsuzluklara karşın geçmiş yüzyıla nazaran çocukların durumlarında büyük iyileşme ve gelişmeler de kaydedilmiştir. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen İkinci Dünya Savaşından günümüze dünya çocukları daima şiddete maruz kalmış ve halihazırda kalmaktadır.

2008 yılının Şubat ayında dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy II. Dünya Savaşı sırasında ölen her bir Musevi çocuğun anısına 2009 yılından başlayarak her yıl ilkokul 5. Sınıfta okuyan öğrencilerin, Savaşın çocuk kurbanlarının adlarını ve yaşam öykülerine ilişkin bilgileri öğrenmeleri için bir çağırıda bulunmuş ancak söz konusu çağrı çok tepki topladığından gündemden düşmüştür:

İlkokul beşinci sınıfta okuyan öğrencilerin İkinci Dünya Savaşı esnasında ölen çocukların isimlerini öğrenmeleri, onların yaşam öykülerini kavrayabilmeleri açısından önemlidir. Bir kişinin adı ve soyadından daha özel bir şey yoktur. Yaşının oynadığı oyunları, öyküsünü, aynı mutluluk duygusunu ve umutları paylaşmaktan daha duygulandırıcı bir şey yoktur (Martinotti, Repubblica: 15.02.2008).

Bu eylem savaş döneminde yaşamlarını kaybeden, kökenleri nedeniyle adlarını, soyadlarını ve geçmişlerini değiştirmek hatta unutmak zorunda olan çocukları hatırlama-hatırlatma amacını taşımaktadır.

1991 yılında Amerika Birleşik Devletlerinin New York kentinde 28 ülkeden 1600 kişi, tümü İkinci Dünya Savaşı zulmünden gizlenerek kurtulmaya başaran çocuklar, *First International Gathering of Children Hidden during World War II* adlı etkinliğe katılmak için bir araya gelmiştir. Etkinliğe katılan bu kişiler de çocuklukları esnasında, o dönem hayatlarını kaybeden birçok Musevi çocuk gibi gerçek kimliklerini unutmak ve yeni kimliklere bürünmek zorunda kalmış-bırakılmışlardır. Yalnız yıllar sonra bazı anılar sayesinde gerçek kimliklerine ilişkin ipuçları zihinlerinde yeniden belirerek onları gerçeğin arayışına sevk etmiştir.

Bu yetişkinler savaş döneminde, zor olsa da, çocukluklarından ve masumiyetlerinden kaynaklanan saflıkla her ortamda oyun oynamayı, durum ve şartlara uygun yeni oyunlar üretmeye çok iyi bilmişlerdir. Ancak belleklerinde tüm yaşamları boyunca yer edecek yegane oyun, onlar için, ölüm olmuştur (Eisen, 1993:122).

II. Dünya Savaşı esnasında çeşitli Toplama Kamplarına götürülen çocukların ilk gördükleri zaten gaz odaları ve ölüm oluyordu. Yalnız Auschwitz-Birkenau ve Majdanek Toplama Kampları Chelmo, Belzec, Sobibor ve Treblinka kamplarından farklılaşıyor ve *Çalışma Kampı* olarak ta kullanılan bu kamplarda çocukların *yavaş ölüme* tanık olmaları söz konusu oluyordu. Çocuklar öncelikle zahmetli yolculuk esnasında, deyim yerindeyse, adeta telef oluyorlardı. Tren vagonlarında balık istifi yolculuk etmek zorunda kalan insanlara içmeleri için her vagona üç varil su konuluyordu, ancak susuzluklarını gideremesinler diye su dolu varillere bol tuz atılarak salamura yapılıyordu (Wiesel, 1995:31). Yaşça büyük olan çocukların bu duruma dayanmaları bebeklere nazaran biraz daha fazla sürüyordu, bebekler susuzluk ve sütsüzlükten kısa sürede öldüklerinden vagonlardan atılıyorlardı (Nomigliano, 2008:36).

Özellikle siyasi açıdan *Reich'a* tehlike teşkil edenlerin taşındıkları vagonların üzerine tebeşirle büyük biçimde *Banditen* (haydutlar) yazıldığından bu trenler, geçtikleri birçok yerde siviller tarafından,(özellikle kış dönemlerinde) kar topu bombardımanına tutuluyordu. Kartoplarının yarattığı büyük sese karşın en güzel yanları, küçük hava deliklerinden vagonların içine düşerek esirlerin susuzluklarını gidermeleriydi (Benini, 1965:18-19). Trenlerin yerleşim yerlerinden geçerken yavaşlamaları sırasında dışarıdaki insanların vagonlara yaklaşmalarıyla vagonun içinden yükselen yardım çığlıklarına karşılık vereceklerine dair umut ise, her seferinde yerini umutsuzluğa bırakıyordu, çünkü vagonun dışında bulunanların *tutumu* umursamazlıktan öteye gitmiyordu (Rupel, 2000:59).

II. Dünya Savaşı dönemini yaşayan çocukların ortak sorunları, *bellekten* yoksun olmalarıydı. Halbuki çocukların bu durumu *anlatmaları ve bir şekilde anlam yüklemeleri* gerekiyordu (Giuliani, 1998:18). Bu noktada *Şoa'yı* (katliam) anlatmak, bir duruş sergilemek ve olaylara karşı tavır alarak bellekte yer etmelerini sağlıyordu.

II. Dünya Savaşı süresince beş milyondan fazla insan öldü, bu insanların yaklaşık bir milyonu henüz çocuktü.

Toplama Kamplarına *giren* çocukların ortak kaderi kısa bir çalışma döneminden sonra onların da diğerleri gibi öldürülmeleriydi. Aralarından çok azı onların bekleyen acı sondan kurtulma imkanı bulabiliyordu. Örneğin Sobibor Toplama Kampına götürülen küçük bir çocuk hemen öldürülmeyip, üç yıl boyunca öldürülen insanlardan kalan ayakkağıları toplayarak bir araya getirmesi için hayatta tutulmuştu. Bu anı Sobibor Toplama Kampındaki gaz

odalarının kontrolünü yapan SS Subayı Kurt Gerstein tarafından anlatılmıştır (Friedlaender, 1967:92).

Treblinka Toplama Kampında, kış günlerinde özellikle ısının sıfırın altında eksi yirmi ya da otuz dereceye düştüğü günlerde SS subayları çocuklu kadınları açık havada çocuklarıyla birlikte toplayıp bir araya getiriyordu. Çocuklar soğuktan üşüdükleri için annelerinin bedenlerine kenetleniyorlardı. Kısa süre sonra üşüdüklerinden hepsi birden ağlamaya başlıyor ve onların uğultusuna kazların bağırtısı baskın geliyordu:

Önce bir kadının sağır edici bağırtısı ve sonra tüm kadınların çığlıkları ağlayan çocukların hıçkırıklarıyla karışıyordu. Çığlıklar kabus gibiydi. Birden kadınların çığlıklarına bir çok kazın bağırtısı karışıyordu. Sonrasında yaklaşık üç yüz kazın bahçede çığlık ve ağlama seslerini baskılasın diye tutulduğunu öğrendik (Serreny, 1975: 270-271).

Bazen tutsakların ölüm anları daha sessiz biçimde gerçekleşiyordu tıpkı Varşova'dan getirtilen çoğunluğu çocuklardan oluşan yetmiş kişilik Çingene grubunda olduğu gibi. Yolculuk esnasında aç ve susuz kaldıklarından halsiz düşmüşlerdi. Bedenlerini örtecek doğru dürüst giysi de olmadığından soğuktan hareket edemeyecek haldeydiler ve sessizlikte geçen bir kaç süre sonra onlardan geriye *hiçbir şey* kalmadı (Kenrick, 1975:193).

Öte yandan Auschwitz-Birkenau Toplama Kampının komutanı Rudolf Höss kampta bulunan çocukların durumunu şu sözlerle dile getiriyordu:

Aralıksız olarak ağlayan çocuklarıyla birlikte gaz odasına giren kadınların görüntüsünü izlemek zorunda kalıyordum. Bir keresinde oyun oynamaya dalmış iki çocuğu gördüm, gaz odasına götürülmekte olan annelerinin bağırma sesini bile duymuyorlardı. Hatta o çocukları, daldıkları oyunlarından alıp, gaz odasına annelerinin yanına, götürmeye Sonderkommando askerlerinin (Musevilerden oluşturulan birlik) bile yürekleri el vermiyordu. O annenin bakışını hiç unutamiyorum. Gaz odasında bulunanlar huzursuzlaşmaya başladığından eyleme geçmek gerekiyordu. Hemen astsubayıma işaret ettim, o da direnmeye çalışan çocukları aldığı gibi hıçkırıkları yürek parçalayan annelerinin yanına, gaz odasına götürdü (Höss, 1985:136).

Diğer yandan Komutan Höss kendi çocuklarının mutlu ve sınırsız yaşantılarına bakıyor ve gözleri önünde olup bitenle kıyaslayarak şunları söylüyordu:

Mutluluk içinde oynayan çocuklarım ve en küçük yaştakine büyük bir şefkatle tebessüm eden eşime baktığımda mutluluğumuzun daha ne kadar süreceğine ilişkin düşünce kafamı kurcalıyordu (Höss, 1985:138).

Auschwitz-Birkenau her ne kadar çalışabilecek durumda olan sağlıklı tutsakların hemen öldürülmediği bir çalışma kampı olsa da çocukların o kampta çok uzun süre yaşama imkânları yoktu. Çalışamayacak kadar küçük yaşta olanlar kampa varır varmaz öldürülüyordu. Çocukların çalışmalarını elverişli kılan yalnızca yaşları değil, aynı zamanda, boylarıydı. Komutan Mengele'nin Auschwitz-Birkenau Kampında sıklıkla tutsakların barakalarına giderek kapının yanında bulunan duvara çakılan çiviler aracılığıyla boylarının bir metre yirmi santime karşılık gelip gelmediğini ölçtüğü yazılmıştır:

Durumun önemini kavrayan en küçük yaştakiler boylarını ölçmeye yarayacak duvardaki çivilere yaklaştıklarında boyları alt sınıra karşılık gelebilirsin diye parmak uçlarında duruyorlardı (Nalkowska, 1955:121).

Buna benzer bir durum karşısında bir kerede 1000 çocuk, kritere uymadıklarından, hemen öldürüldü (Wiesenthal, 1967:153).

Gebe kadınlar ya kürtaja zorlanıyor ya da doğmamış bebekle öldürülüyordu. Doğum yapan bazı kadınlar ise yeni doğan çocuklarını doğar doğmaz boğduklarından hayatta kalabiliyordu. Herrman Langbein, Auschwitz-Birkenau Toplama Kampına getirildiğinde gebe olan kör Musevi kadının başından geçen bir olayı anlatmıştır. Kadın, kadınlara ayrılan barakalarda çocuğunu doğurduktan sonra Komutan Mengele annenin bebeği emzirmesini yasakladı ve bir sonraki gün onu almaya geleceklerini söyledi. Elbette bu her ikisinin de öldürüleceği anlamına geliyordu. Hava karardığında kadının yanına elinde morfin dolu bir şırınga olan başka bir kadın yaklaştı ve morfini bebeğe enjekte etmesini söyledi. Genç kadın ise evlat katili olamayacağını söyledi, ancak şırıngayı vermeye çalışan kadın ısrar etti:

Bak ben bir hekimim ve görevim insan hayatı kurtarmak. Bebeğin yaşayabilecek durumda değil. Zaten emzirmediğin için açlıktan yarı ölü durumda. Benim görevim seni kurtarmak, sen gençsin hayatta kalabilirsin (Langbein, 1984:251).

İki saat direnen genç kadın sonunda ikna olup morfini bebeğine enjekte etmiş ve bebeği yavaş yavaş bir uykuya dalarak hayata gözlerini yummuş.

Buna benzer vakaların çokluğu anlatılan hikayelerden ortaya çıkmaktadır, ancak yeni doğanlara ilişkin kamplarda veri tutulmadığından kaç bebeğin doğduğuna ve buna benzer bir akıbeti paylaştığına ilişkin tam bir sayı mevcut değil.

Bununla birlikte Almanlar özellikle Almanya'nın doğusunda kalan ülkelerden sarışın mavi gözlü, yani *kuzeyli* görünüme sahip olan çocukları toplayıp onları *Almanlaştırma* emrini almışlardır. 4 Ekim 1943 yılında Komutan Himmler SS askerlerine şu sözleri söyler:

SS mensubu her zaman dürüst, sadık olmalı ve sadece diğer yurttaşlarla, diğer ülkelerle değil, iyi geçinmelidir. Örneğin bir Rus ya da Çek'in geleceği onun umurunda olmaz. O toplumlardan saf kan olanı hatta kendi evlerimizde yetiştirmek için saf kan çocuklarını bile alırız. O halkların refah mı yoksa sefalet içinde yaşadıkları umurda değil. Bu durum kendi öz kültürümüzün geleceği için yeni kölelere ihtiyacımız olduğundan benim ilgi alanıma giriyor (Hillel, 1976:180).

Lebensborn adlı kuruluş 30'lu yıllardan itibaren Almanya'daki nüfusun artması için Alman işgali altındaki ülkelerden ve Toplama Kamplarından kriterlere uygun olan çocukları alarak çalışmalarına hız kazandırmıştır. 15 Ocak 1940'ta Komutan Himmler, Hitler'in emriyle yayınladığı genelgede *Führer'in* "bizim projemiz" diye adlandırdığı, yani Alman ırkından olmayan ancak saflığı ve örüntüsüyle benzerlik taşıyan çocukların Almanya'ya getirilerek *Almanlaştırılmaları* için iyi bir eleme yapılması gerektiğini duyurur. Elemeden geçirildikten sonra *Almanlaştırılacak* olan çocuk sayısı yirmi üç milyondur (Hillel, 1976:205).

Önemli görevler üstlenmiş olan Komutan Ulrich Greifelt'e bu bağlamda *önemli* bir görev daha verilerek özellikle Polonya sınırları içinde bulunan saf/arı kan çocukları bulması emredilir. Arayış öncelikli olarak kimsesizler yurtlarında ve görünümleri itibari ile *kuzeyli* görünüme sahip ailelerde başlar. Altı ila on iki yaş arasındaki çocuklar dış görünüşlerinin uygunluğu saptandıktan sonra Polonya'dan alınarak *Almanlaştırmaya* yatkınlıklarının anlaşılabilmesi için Almanya'ya ayrıntılı tıbbi ve psikolojik testler yapmak üzere götürüldüler. Ancak iki ila altı yaş aralığında bulunan ve dış görünüşleri bakımından *kuzeyli* olan çocuklar herhangi bir tetkik yapılmaksızın alınıp doğrudan Almanya'ya *Lebensborn* kuruluşuna ait eğitim birimlerine götürülüp eğitime alındıktan sonra, çeşitli nedenlerle çocuk sahibi olamayan Alman ailelere veriliyordu. Bu durumda bile ailelere evlatlık verilen çocukların Almanlığa uygun olan isim seçimi ve Alman eğitimine uygun biçimde eğitilmeleri *Lebensborn*'un sorumluluğunda yapılıyordu. Böylece Almanların egemenliğinde olan her yerde sarışın ve mavi gözlü herkes adeta avlanıyor ve *Lebensborn* adlı kuruluşa teslim

ediliyordu. Bu kapsamda sadece Auschwitz-Birkenau Toplama Kampından kriterlere uygun altı yüz yetmişten fazla çocuk Leberborn'a teslim edilmiştir. Bütün elemelere ve verilen eğitimlere rağmen *Almanlaştırılmalarında* sorun yaşanan çocuklar ise öldürülmüştür (Burleigh, 1191:60).

Leberborn çerçevesinde alınan çocukların tam olarak sayısı bilinmemektedir. Ancak zaman zaman uygulamalarda değişiklikler de yapılmıştır. Örneğin önceden tutsak kadınların çocuk doğurmalarına sıcak bakılmadığından sıkça başvurulan kürtajın yerine kadınların her durumda doğumu yaşamaları ancak doğum sonrasında yeni doğanların annenin gözü önünde bir kova suda boğulmaları uygulanmıştır. Bazı dönemlerde ise yeni doğanın hayatta kalabileceği söylenmiş ancak anneye çocuğu için giyecek ve yiyecek verilmeme yöntemi uygulanmıştır. Zaten bu durum karşısında yeni doğanların hepsi ölmüştür.

1945 yılının Ocak ayında ise özellikle Çingene asıllı birçok yeni doğan doğum sonrası ölüme terk edilmemiş, ancak tıbbi deneyler için kullanılmıştır. Özellikle Auschwitz'ten gelen doktorlar tarafından çeşitli ameliyatlar yapıldıktan sonra yoğun ışınlarla maruz bırakılarak yapılan ağır deneyler sonrasında birçok yeni doğan ölmüştür. Hayatta kalmayı başaranlar ise farklı deneyler yapılması amacıyla başka yerlere götürülmüştür (Gallimard, 1965:218-219).

Musevi olmayanların tutsak edilerek ölüme terk edildiği diğer bir Toplama Kampı ise Bergen Belsen'dir. Söz konusu kamp özellikle çocuk sayısı bakımından zengin olan Çingenelerin yoğun biçimde bulunduğu bir yerdi. Buraya getirilen çocukların on ikisi Almanlar tarafından zararlı nitelenmeyen *nötr* diye tabir edilen Türk uyrukluydu. Aralarında Sultan Razon adlı çocuk kamptaki yaşantısını şu şekilde anlatıyor:

Sürekli ebeveynlerimle bir arada kalmaya çalışıyordum. Gerçekten büyük bir manevi güç bize destek oldu ve biz bu güç sayesinde ayakta kalmayı, yaşamayı başardık. Birbirimize sürekli destek olmaya çalışıyorduk. Annem benimle her zamankinden daha fazla ilgileniyor, beni sürekli saklıyordu. Hep her şeyin geçip gideceğini, söz konusu durumun geçici olduğunu ve bütün olup bitenin üstesinden gelineceğini söyleyip duruyorlardı. Gerçekten onların bu tutumu bize cesaret verdi (Di Palma, 2000:55).

1945 yılının Ağustos ayından sonra gelen Ateşkesle birlikte tüm Toplama Kampları devre dışı ve tüm tutsaklar serbest bırakıldı. Birçok kişi yedi yılını bu kamplarda geçirmişti; kamplara çocuk yaşta girip hayatta kalmayı başaranlar yetişkin olarak kampları terk ediyordu. Savaş sonrası dönem birçok genç Museviyi aşına olmadıkları bir dünya ile karşı karşıya

bırakıyordu. Savaş döneminde büyüyenlerin tanıyıp bilmedikleri bir dünyaya alışmaları söz konusu değildi. Onlar daha önce görüp bilemedikleri sıradan güncel hayata alışmak zorunda kalacaklardı. Örneğin on iki yaşında tutsak edilerek Auschwitz-Birkenau ve Ravensbrück Kamplarına götürülen Arianna Szöreny kampa götürüldüğü sırada yürümekten yorgun düşerek sendelemeye başlamış. Onu durduran asker onu öldürmek için ona nişan aldığı sırada başka bir asker onun küçük bir kız olduğunu söyleyerek öldürülmesine engel olmuş. Ancak Arianna yaşadığı bu travmayla bütün hayatı boyunca yaşamak zorunda kalmış ve belleğinde savaş öncesine dair hiçbir anı yokken silahın ona doğrultulduğu anıyı hayatının bir parçası olarak belleğinde tutmak zorunda kalmıştır (Piciotto, 1996:1-25).

Özellikle hayatta kalmayı başaran çocuklar için savaş sonrası eve dönüş büyük anlam taşıyor olsa da savaş esnasında yaşadıkları, ağır psikolojik darbeler almalarına neden olmuştur. Öyle ki birçoğunun belleğinde savaşa ilişkin anılar silinmiş, ve bu tepki, savaş öncesi ve savaş sonrası anılar arasında büyük bir boşluk oluşturmuştur.

Savaş sırasında hayatta kalıp yaşadıkları yerlere geri dönebilenleri bekleyen birçok sorun arasında onların yaşadıklarını dinlemek istemeyen büyük bir çoğunluğun varlığı da kişilerin normal bir yaşantıya alışmaları sürecini zorlaştırmıştır (Piciotto, 1996:18).

Savaş sırasında hayatta kalmayı başaranların yaşadıkları sendromlar ayrıntılı biçimde irdelenip incelenmiştir geçmiş yıllarda. Ancak özellikle savaş döneminde çocuk olanların savaş sonrası dönemde yaşadıkları sendromlar fazla incelenmemiştir. Örneğin savaş esnasında ailesi tarafından bir manastıra emanet edilerek gizlenen ve hafta sonları, bazen ebeveynlerince eve götürülen Renzo Modiano:

Hafta sonu biterken Pazar akşamları ebeveynlerim beni yeniden manastıra götürecekleri için tuhaf bir hüznün ve endişe içimi kaplardı. Şimdi de Pazar akşamları tuhaf bir huzursuzluk ve endişe yaşıyorum. Pazar akşam saatlerinde korumalı ve güvenli evimden çıkmamak için elimden geleni yapıyorum. Kendimi de Pazartesi sendromu yaşıyorum diye avutuyorum, ama asıl neden o geçmiş (Marach, 1998:10).

Buna benzer birçok II. Dünya Savaşı'nın kurbanı olan çocukların durumuna örnek oluşturabilir. Özellikle savaş dönemini yaşayıp hayatta kalan birçok kişi sırada bekleyen ya da sıra halinde yürüyen çocukları görmeye bile dayanamıyor, çünkü onların belleklerinin derininde sırada bekleyen çocuklar gaz odası önünde ölümü bekleyen çocuklardır (Pezzetti, 1996).

KAYNAKÇA

- BENINI, I., "Niemals Vergessen", Doreti, Udine, 1965.
- BURLEIGH, M., "Lo stato razziale", Rizzoli, Milano, 1992.
- CAVAGLION, A., "Il ritorno dal Lager", Atti del Convegno Internazionale, Torino, 1993.
- DI PALMA; S.V., "Testimonianza di Sultana Razon", raccolta 2000.
- EISEN, G., " Les enfants pendant l'holocauste. Jouer parmi les ombres, Calmann-Levy, Paris, 1993.
- FRIEDLAENDER, S., "Kurt Gerstein o l'ambiguità del bene", Feltrinelli, Milano, 1967.
- GIULIANI, M., "Auschwitz nel pensiero ebraico", Morcellina, Brescia, 1998.
- HILLEL, H., "In nome della razza", Sperling&Kupfer, Milano, 1967.
- HITLER, A., "La mia battaglia", Bompiani, Milano, 1942.
- HÖSS, R., "Comandante a Auschwitz", Einaudi, Torino, 1985.
- KENRICK, D., "Il destino delgi zingari", Rizzoli, Milano, 1975.
- LANGBEIN, H., "Uomini ad Auschwitz. Storia del piu famigerato campo di sterminio nazista", Mursia, Milano.
- MARTINOTTI, G., "Sarkozy: i bambini custodi della Shoah, Milano", La Repubblica, 15.02.2008.
- NALKOWSKA, S., "I ragazzi di Oswiecim", Edizioni Cultura Sociale, Roma, 1955.
- NOMIGLIANO, L. Nissim, " Ricordi della casa dei morti e altri scritti", La Giuntina, Firenze, 2008.
- PEZZETTI, M., "Intervista a Ida Marcheria", Roma, 1996.
- PICCIOTTO, L., "Intervista ad Arianna Szöreny", Milano, 1996.
- SERENY, G., "In quelle tenebre", Adelphi, Milano, 1975.
- SINGER, P.W., "I signori delle mosche. L'uso militare dei bambini nei conflitti contemporanei", Feltrinelli, Milano, 2006.
- WIESEL, E., "La notte", La Giuntina, Firenze, 1995.
- WIESENTHAL, S., "Gli assassini sono fra di noi", Garzanti, Milano, 1967.